

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΘΕΜΑ:

ΟΝΟΜΑ (Α' και Β' κλίση ουσιαστικών – Δευτερόκλιτα επίθετα)
(επανάληψη)

Δανάη Γεωργιάδου, Σύμβουλος Λατινικών, Β.Δ.
Μ.Α. στην Κλασική Φιλολογία

Υπεύθυνος ΕΜΕ: Πέτρος Πέτρου

Όνομα (nomen)

Ουσιαστικά (nomina substantiva)

(ΔΓ σελ. 10-11)¹

- ✓ Τα ουσιαστικά έχουν (παρεπόμενα):
 - πέντε κλίσεις (κλίση: declinatio)
 - τρία γένη (γένος: genus)
 - δύο αριθμούς (αριθμός: numerus)
 - έξι πτώσεις (πτώση: casus)

- ✓ Πτώσεις: ονομαστική (nominativus)
 - γενική (genetivus)
 - δοτική (dativus)
 - αιτιατική (accusativus)
 - κλητική (vocativus)
 - αφαιρετική (ablativus)

- ✓ Βρίσκουμε το θέμα αφαιρώντας την κατάληξη από τη γενική πληθυντικού.²

- ✓ Μαθαίνουμε τα ουσιαστικά ως εξής:
 - ονομαστική + γενική
 - γένος
 - κλίση
 - σημασία
 -

π.χ.: terra, terrae, θηλυκό, α' κλίσης: γη
nauta, nautae, αρσενικό, α' κλίσης: ναύτης
dominus, domini, αρσενικό, β' κλίσης: κύριος
fructus, fructus, αρσενικό, δ' κλίσης: καρπός
aedes, aedis, θηλυκό, γ' κλίσης: ναός
species, speciei, θηλυκό, ε' κλίσης: όψη

[Προσοχή! Να επισημανθούν οι παρανοήσεις που μπορεί να προκύψουν στα πιο πάνω ονόματα – κυρίως σε σχέση με την κλίση στην οποία ανήκουν και το γένος τους – αν δεν τα μάθουμε με τον σωστό τρόπο.]

¹ Οι παραπομπές είναι από τη **Λατινική Γραμματική** του Α. Τζαρτζάνου, ΟΕΔΒ, 1997 (συντομογραφία ΔΓ).

² Πολλές φορές είναι δύσκολη η διάκριση θέματος και κατάληξης λόγω της αλληλεπίδρασής τους. Έτσι, π.χ., στην πρώτη κλίση αρχικά το θέμα έληγε σε -a, αυτό όμως αφομοιώθηκε από την κατάληξη.

Πρώτη κλίση ουσιαστικών (declinatio prima) (ΛΓ σελ. 12-13)

- ✓ Περιέχει ονόματα αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε: **-ᾶ** (ονομ.)³, **-ae** (γεν.).
- ✓ Είναι συγγενής με την πρώτη κλίση της Αρχαίας Ελληνικής (σύγκρινε τις καταλήξεις!).
- ✓ Για: τα ονόματα που ανήκουν στην α' κλίση
 - την κλίση τους
 - τα γένη τους
 - τις ανωμαλίες
 - τα κύρια ονόματα
 } βλ. ΛΓ σελ. 12-13.
- ✓ Όταν τα κλίνουμε, δεν ξεχνούμε να σημειώνουμε την ένδειξη του μακρού:
 - στην κατάληξη **-ārum** της γενικής πληθυντικού → τονίζεται η παραλήγουσα
 - στην κατάληξη της αφαιρετικής: **-ā⁴**
- ✓ Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα θηλυκά των δευτεροκλίτων επιθέτων (βλ. παρακάτω: Επίθετα).

Δεύτερη κλίση ουσιαστικών (declinatio secunda) (ΛΓ σελ. 13-15)

- ✓ Περιέχει ονόματα και των τριών γενών:
 - αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε: **-us** (ονομ.)⁵, **-i** (γεν.)
 - αρσενικά που λήγουν σε: **-er, -(e)ri**
 - ουδέτερα σε: **-um, -i**
- ✓ Είναι συγγενής με τη δεύτερη κλίση της Αρχαίας Ελληνικής (σύγκρινε τις καταλήξεις!).
- ✓ Για την κλίση των:

αρσ. και θηλ. σε **-us, -i**

και

ουδ. σε **-um, -i**

και τα ονόματα που ανήκουν στις ομάδες αυτές

} βλ. ΛΓ σελ. 14-15.

³ Βλ. παραπάνω, υποσ. 2

⁴ Στις υπόλοιπες πτώσεις (ονομαστική και κλητική) το -a είναι βραχύ (-ă).

⁵ Το θέμα το βρίσκουμε από τη γεν. πληθ. αφαιρώντας την κατάληξη. Βλ. το ανάλογο και στην πρώτη κλίση (υποσ. 2, 3).

- ✓ Κατά το dominus -i, αρ.: κύριος, κλίνονται: *populus -i, αρ.:* λαός / *nuntius -i, αρ.:* άγγελος / *numerus -i, αρ.:* αριθμός / *malus -i, θ.:* μηλιά / *alvus -i, θ.:* κοιλιά κτλ
- ✓ Όταν τα κλίνουμε, δεν ξεχνούμε να σημειώνουμε την ένδειξη του μακρού:
 - στην κατάληξη *-ōrum* της γενικής πληθυντικού και να τονίζουμε σωστά.
- ✓ Σύμφωνα με τα πιο πάνω ουσιαστικά κλίνονται και τα αρσενικά (σε **-us**) και τα ουδέτερα (σε **-um**) των δευτεροκλίτων επιθέτων (βλ. παρακάτω: Επίθετα).
- ✓ Μερικά αρσενικά που έληγαν σε *-rus* απέβαλαν την κατάληξη *-us* στην ονομ. και *-e* στην κλητ. ενικού (βλ. ΛΓ σελ. 14-15). Έτσι:

ονομ. *puēr - us* *puer*
 κλητ. *puer - e* → *puer*

Στις υπόλοιπες πτώσεις δεν διαφέρουν από το *domīnus, -i*.

- ✓ Όσα πριν το *-rus* είχαν σύμφωνο, απέβαλαν την κατάληξη *-us* και *-e* και ανέπτυξαν πριν το *-r* ένα *-e*. Έτσι:

ονομ. *agr - us* (πβ. άγρός) → *agr -* → *ager*
 κλητ. *agr - e* (πβ. άγρέ) → *agr -* → *ager*

Οι υπόλοιπες πτώσεις σχηματίζονται κανονικά από το θέμα *agr -*.

Κατά το *puer -i (-er -eri)* κλίνονται:

gener, genēri: γαμπρός

socer, socēri: πεθερός

vesper vespēri: εσπέρα

liberi, liberōrum (μόνο πληθ.⁶): τέκνα

*vir, viri:*⁷ άνδρας

Κατά το *ager, agri (-er -ri)* κλίνονται:

liber, libri: βιβλίο

culter, cultri: μαχαίρι

caper, capri: κάπρος

faber, fabri: σιδηρουργός

magister, magistri: δάσκαλος

- ✓ Για τα ουδέτερα παρατηρούμε ότι:

⁶ Βλ. ΛΓ σελ. 26-27 για τα ονόματα που έχουν μόνο πληθυντικό αριθμό (*pluralia tantum*).

⁷ Το *vir -i* είναι το μοναδικό σε *-ir* αντί *-er*. Στην κλίση του δεν διαφέρει από το *puer*: όπου *-er*, εδώ *-ir*.

Έχουν σε τρεις πτώσεις ίδιες καταλήξεις (όπως και στα ελληνικά):

ονομ.	}	εν. σε -um, πλ. σε -ā ⁸
αιτιατ.		
κλητ.		

- Για την κλίση των ουδετέρων βλ. ΛΓ σελ. 14.
- Όταν τα κλίνουμε, δεν ξεχνούμε να σημειώνουμε την ένδειξη του μακρού στην κατάληξη -ōrum της γενικής πληθυντικού και να τονίζουμε σωστά.
- Κλίνε τα: donum -i: δώρο / bellum -i: πόλεμος / proelium -i: μάχη / pericūlum -i: κίνδυνος / templum -i: ναός / oppidum -i: πόλη / regnum -i: βασίλειο
- Υπάρχουν τρία ουδέτερα σε -us (αντί -um). Κλίνονται όπως τα υπόλοιπα: vulgus (volgus), -i: πλήθος }
vīrus -i: δηλητήριο } μόνο στον ενικό αριθμό
pelagus -i: πέλαγος (πληθ. pelage, πβ. πελάγη)

✓ Σύμφωνα με τα πιο πάνω ουσιαστικά κλίνονται και τα ουδέτερα (σε **-um**) των δευτεροκλίτων επιθέτων (βλ. παρακάτω: Επίθετα).

Επίθετα (nomina adiectiva)

Δευτερόκλιτα επίθετα (ΛΓ σελ. 28-30)

Στην Λατινική τα επίθετα διακρίνονται σε:

- 1) δευτερόκλιτα και
- 2) τριτόκλιτα (θα γίνει λόγος μετά την τρίτη κλίση των ουσιαστικών)

Τα δευτερόκλιτα επίθετα:

- είναι τριγενή (=έχουν και τα τρία γένη)
- είναι τρικατάληκτα (=έχουν διαφορετικές καταλήξεις στο κάθε γένος)

Λέγονται δευτερόκλιτα γιατί κλίνονται στο αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη δεύτερη κλίση. Στο θηλυκό κλίνονται κατά την πρώτη κλίση.

→ Μαθαίνουμε τα επίθετα **με τα τρία τους γένη** (όχι με την ονομ. και γεν., όπως τα ουσιαστικά!). Έτσι:

Έχουμε επίθετα που λήγουν σε:

- 1) **-us -a -um:**

⁸ πβ. στα ελληνικά το βραχύ -α των ουδετέρων.

bonus -a -um: καλός / malus -a -um: κακός / adversus -a -um: αντίθετος, εχθρικός / antiquus -a -um: αρχαίος / barbarus a -um: βάρβαρος / novus -a -um: νέος / clarus -a -um: καθαρός, ένδοξος / primus -a -um: πρώτος / extremus -a -um: τελευταίος / marīnus -a -um: θαλάσσιος / minimus -a -um: ελάχιστος / maximus -a -um: μέγιστος / parvus -a -um: μικρός / magnus -a -um: μεγάλος / secundus -a -um: δεύτερος, ευνοϊκός / tertius -a -um: τρίτος κτλ.

2) **-er -(e)ra -(e)rum:**

α) liber -ĕra -ĕrum: ελεύθερος	}	βλ. ουσ. puer -i
asper -era -rum: τραχύς		
tener -era -um: τρυφερός		
frugifer -era -erum: καρποφόρος		
romifer -era -erum: οπωροφόρος		
miser -era -erum: άθλιος		

↓
Αρχικά το αρσ. ήταν liberus, όμως στην ονομ. και κλητ. ενικού αποβλήθηκε η κατάληξη -us και -e αντίστοιχα. Ως προς τα υπόλοιπα, κλίνονται όπως τα επίθετα σε -us -a -um.

β) niger -gra -grum: μαύρος	}	βλ. ουσ. ager, agri
pulcher -chra -chrum: ωραίος, όμορφος		
ruber -bra -brum: ερυθρός		
sacer -cra -crum: ιερός		
aeger -gra -grum: άρρωστος		
noster -tra -trum: δικός μας (κτητική αντων.)		
vester -tra -trum: δικός σας (κτητική αντων.)		

↓
Αρχικά το αρσ. ήταν nigrus,⁹ όμως στην ονομ. και κλητ. ενικού αποβλήθηκε η κατάληξη -us και -e αντίστοιχα και αναπτύχθηκε πριν το -r- ένα -e (niger). Ως προς τα υπόλοιπα, κλίνονται όπως τα επίθετα σε -us -a -um.

⁹ Πβ. στα ελληνικά: νέγρος.